

Een andere benadering van diergedrag, intelligentie en cognitie

Een artikel naar aanleiding van het vogelseminar op 11 juni 2022: 'Parrot Behaviour and Welfare' met sprekers Irene Pepperberg en Jan Hooimeijer.

Dankzij Jane Goodall weten we dat er tussen chimpansees en de mens hele grote overeenkomsten zijn op het gebied van het gedrag, de intelligentie, empathie, altruïsme, cognitie, gevoelens en emoties. Ook heeft zij laten zien dat het mogelijk is om met niet gedomesticeerde dieren in de natuur een relatie op te bouwen op basis van wederzijds respect en wederzijds vertrouwen.

Dankzij Irene Pepperberg, als cognitief psychologe, weten we op basis van 45 jaar wetenschappelijk onderzoek, dat papegaaien beschikken over het intelligentieniveau van kinderen van 6-7 jaar. Aangetoond is dat papegaaien beschikken over een taalontwikkeling die vergelijkbaar is met kinderen van 1,5-2 jaar oud. Papegaaien, met de herseninhoud van een halve walnoot, begrijpen concepten en taal op het niveau van kinderen. Ook de aanpak die Pepperberg gebruikt, om de intelligentie van papegaaien te

achterhalen, is baanbrekend. Het gaat om de Rival/Model methode waarbij papegaaien leren op basis van observeren en op basis daarvan conclusies trekken. Een methode die haaks staat op het trainen van papegaaien waarbij op basis van een nootje gedrag wordt afgedwongen en niet wordt ingespeeld op het leren op basis van observeren en niet wordt ingespeeld op de intelligentie en cognitie.

Sinds 2014 is er een intensieve samenwerking met dr. Irene Pepperberg. We hebben een dag seminar samengesteld over het inspelen op de intelligentie en cognitie als waarborg voor het welzijn. Daarnaast over het voorkomen van, het inspelen op en het oplossen van gedragsproblemen. De afgelopen 9 jaar zijn we uitgenodigd voor het presenteren van lezingen tijdens internationale congressen. Ook worden we uitgenodigd door universiteiten om ons seminar te presenteren voor studenten diergeneeskunde. Dit is mogelijk dankzij een anonieme sponsor.

In mijn spreekkamer komt een eigenaar met Luca de papegaai. Luca bijt iedereen, stapt bij niemand op de hand en is onhandelbaar. De eigenaar is binnen 2 minuten stom verbaasd om te zien dat Luca op mijn hand stapt, geen neiging heeft om mij te bijten en zich zonder problemen laat manipuleren.

Een vergelijkbare situatie speelt bij de geweldige leidster van de peuterspeelzaal. Henkie is 4 jaar en komt voor het eerst bij de juffrouw. Henkie slaat thuis zijn zusje, maakt alles kapot, is brutaal en mag niet meer bij oma logeren. Als de moeder weg is zijn de problemen opgelost. Henkie speelt de hele dag met meisjes en vindt het geweldig dat hij de juffrouw 's middags mag helpen met opruimen.

Ook de kinderarts in het ziekenhuis kan zieke kinderen onderzoeken en pijnlijke handelingen uitvoeren. De volgende dag wordt de kinderarts met een glimlach begroet.

De chimpansees, de papegaai, Henkie en het zieke kind ervaren dat ze met respect worden benaderd. Ze ervaren dat er, op een niet intimiderende manier, wordt ingespeeld op het leren door te observeren, op de intelligentie en op de cognitie.

Het geheim is dat er wederzijds respect en wederzijds vertrouwen wordt gecreëerd. Een relatie die het welzijn waarborgt, gedragsproblemen voorkomt en gedragsproblemen oplost.

Het begrip respect is in de samenleving vrijwel altijd gekoppeld aan 'moeten'. Kinderen moeten respect hebben voor ouderen. De soldaat moet respect tonen aan de sergeant. Voetballers/sters moeten respect hebben voor de scheidsrechter. De hond moet respect tonen aan de eigenaar die zich als de baas manifesteert.

Het begrip respect staat ver af van de werkelijkheid omdat respect wel kan worden getoond maar niet kan worden afgedwongen. Het gaat om het creëren van wederzijds respect met als uitkomst wederzijds vertrouwen.

Bij het trainen van dieren en kinderen wordt gedrag afgedwongen op basis van een extrinsieke motivatie zoals een beloning of de angst voor een straf. Bij jonge dieren in de natuur en bij kinderen is er een sterke intrinsieke motivatie waarbij de ouders en soortgenoten worden beschouwd als rolmodel.

Jonge dieren en kinderen hebben een intrinsieke motivatie om te willen leren en zich te ontwikkelen tot volwaardig onderdeel van de familie, de groep en de soort.

Jane Goodall vertelde in een van de documentaires dat ze nooit heeft gezien dat een moeder chimpansee haar kind corrigeerde of afstrafte. Jonge chimpansees beschouwen de moeder als rolmodel, observeren en leren door vallen en opstaan en dus door fouten te maken. Kijken we naar het gedrag van eigenaren en naar het gedrag van ouders dan is opvallend dat corrigeren en afstraffen een vast onderdeel is geworden van de opvoeding. Op basis van het onderzoek van Jane Goodall kan dat worden beschouwd als onnatuurlijk en dier/kindonvriendelijk.

Deze thematiek was ook de rode draad van het seminar dat op 11 juni 2022 is gehouden op uitnodiging van de Faculteit Diergeneeskunde en mede georganiseerd door Archaeopteryx. Spreker/ster was Irene Pepperberg en Jan Hooimeijer.

Irene Pepperberg deelde haar kennis en ervaring. De rode draad is dat voortdurend blijkt dat wordt onderschat hoe belangrijk het is om de intelligentie en de cognitie niet ►

- ▶ alleen serieus te nemen maar deze ook te belonen. Op basis van 45 jaar onderzoek heeft Pepperberg aangetoond dat papegaaien beschikken over het intelligentie niveau van kinderen van 6-7 jaar. Papegaaien beschikken over een taalontwikkeling die vergelijkbaar is met kinderen van 1,5-2 jaar.

Definities

Om gedrag te kunnen herkennen en te kunnen begrijpen zijn er vanuit de Adviespraktijk voor Vogels definities geformuleerd van normaal gedrag, ongewenst gedrag, gewenst gedrag en afgedwongen gedrag. Daarnaast wordt gewerkt met de baanbrekende definitie van overspronggedrag zoals deze is geformuleerd door Niko Tinbergen. Niko Tinbergen was een van de grondleggers van de ethologie en heeft in 1973 de Nobelprijs gekregen voor zijn bijdrage aan de wetenschap. Bij navraag blijkt voortdurend dat vrijwel niemand de vraag kan beantwoorden naar het verschil tussen normaal gedrag en gewenst gedrag. Overspronggedrag is bij vrijwel iedereen een onbekend fenomeen. Ook blijkt dat zelden wordt nagedacht over de oorzaken van ongewenst gedrag en over de negatieve gevolgen van afgedwongen gedrag. De definities zijn:

Normaal gedrag is gedrag dat past bij het individuele dier/kind en bij de soort. Het is gedrag dat niet bedoeld is om aandacht te krijgen en niet bedoeld is om te manipuleren. Normaal gedrag is niet bedoeld om een probleem te bezorgen. Normaal gedrag kan mogelijk niet leuk zijn maar het blijft normaal gedrag als een jonge hond een schoen sloop, een jonge ara de plinten kapot maakt en een kind van 2 per ongeluk een glas melk omstoot. Het blijft normaal gedrag en elke reactie op dat gedrag, en er

een probleem van maken, kan worden beschouwd als een beloning. Het dier/kind gaat hetzelfde gedrag vervolgens doen om een reactie te krijgen. Het gedrag is dan geen normaal gedrag meer maar kan worden beschouwd als ongewenst gedrag. Dus normaal gedrag belonen of afstraffen creëert ongewenst gedrag.

Ongewenst gedrag is gedrag dat is bedoeld om een reactie te krijgen. In veel situaties bedoeld om een probleem te veroorzaken en een correctie of afstraffing te krijgen. Dat een afstraffing kan worden beschouwd als een gecreëerde beloning gaat de gemiddelde ouder/eigenaar/verzorger boven de pet. De gevolgen van het belonen van ongewenst gedrag zijn voorspelbaar. Zo zegt de eigenaar van een hond; “mijn hond bijt kinderen” en niet “Ik heb er voor gezorgd dat mijn hond kinderen bijt”. Ouders zeggen “Mijn kind is onhandelbaar” en niet “Ik heb het kind onhandelbaar gemaakt”.

Gewenst gedrag is gedrag dat wordt gecreëerd door de eigenaar/ouder/verzorger zonder dat het dier/kind ervaart dat de eigenaar/ouder/verzorger wil of hoopt dat het dier/kind zich op een bepaalde manier gaat gedragen. Cruciaal is om iets te doen en daarbij te laten merken lekker in je vel te zitten alsof het dier/kind er niet is. Door naar buiten kijken naar een mooie vlinder en deze vlinder te benoemen, het mooie schilderij te beschrijven alsof het dier/kind er niet is ervaart het dier/kind dat het niet centraal staat. Het dier/kind kijkt, luistert en ervaart dat je lekker in je vel zit in zijn/haar aanwezigheid. Dat creëert een optelsom van gewenst gedrag en is reden om het dier/kind een complimentje en positieve aandacht te geven. Altijd en alleen gewenst gedrag belonen.

“Een andere benadering van diergedrag, intelligentie en cognitie die haaks staat op het trainen van dieren/kinderen”

Afgedwongen gedrag is gebaseerd op een beloning, uit angst voor een afstraffing of sociale uitsluiting. Afgedwongen gedrag kunnen we beschouwen als een geaccepteerd onderdeel van de samenleving. Het afdwingen van gedrag en commando's moeten opvolgen kunnen we beschouwen als respectloos. Een kind dat tante Truus een handje, een knuffel of een zoen moet geven krijgt een hekel aan tante Truus. Zelfs het simpele “Kijk eens” is een commando en kinderen met autisme ervaren het terecht als een commando want ze moeten kijken.

Overspronggedrag is beschreven door Niko Tinbergen als gedrag dat dieren vertonen in een conflictsituatie waarbij vechten of vluchten geen goede oplossing zijn. Bij territoriale conflicten in een broedkolonie meeuwen zag Tinbergen hoe effectief oversprong is om een escalatie, met nadelige gevolgen voor de eieren of de jongen, te voorkomen. In plaats van vechten of vluchten gaat het dier gedrag vertonen waarbij wordt geëtaled dat het dier op dat moment geen probleem heeft. Het dier kan zich bijvoorbeeld gaan poetsen of het nestje te fatsoeneren.

Gedrag alsof de ander er niet is. Tinbergen heeft beschreven dat de ander vervolgens vergelijkbaar gedrag gaat vertonen waardoor de conflictsituatie is opgelost en niet geëscaleerd. Het is dus cruciaal om overspronggedrag te herkennen en te gebruiken. Het wordt door mij beschouwd als een van de geheimen van de goede leidster van de peuterspeelzaal. Overspronggedrag moeten we beschouwen als normaal gedrag in een conflictsituatie.

Dutch 5 stappen gedragsprotocol

In combinatie met de definitie is, binnen de Adviespraktijk voor Vogels, het Dutch 5 stappen gedragsprotocol ontwikkeld als handvat voor het creëren van een relatie met een dier/kind op basis van wederzijds respect en wederzijds vertrouwen.

Stap 1

De eerste indruk is bepalend. Het is essentieel dat het dier/kind ervaart dat de ouders/eigenaren, de verzorgers en de leerkrachten geen problemen hebben, lekker in het vel zitten in het bijzijn van het dier/kind, alsof het dier/kind er niet is. Zorg er voor zelf op een positieve manier centraal te staan met een niet intimiderende houding.

Maak het dier/kind niet onzeker door bij stap 1 naar het dier/kind te kijken of op het gedrag van het dier/kind te reageren. Niet reageren is daarbij niet hetzelfde als negeren. Het geeft het dier/kind de mogelijkheid om ons te observeren en zijn/haar conclusies trekken. Op deze manier manipuleren we bij stap 1 het gedrag van het dier/kind zonder dat het dier/kind dat als negatief ervaart.

Het gedrag dat we creëren bij stap 1 is gewenst gedrag.

Stap 2

Beloon het dier/kind voor het gewenste gedrag zoals gecreëerd is bij stap 1 door te vertellen dat het dier/kind geweldig is. We belonen en kijken naar het dier/kind zonder ons lichaam naar het dier/kind te richten en vanuit een positie waarbij we meer naast dan tegenover het dier/kind staan of zitten. Deze houding is niet intimiderend maar sociaal.

Stap 3

Wees de leermeester, waarbij nadrukkelijk wordt ingespeeld op de intelligentie. We doen dit door kleuren, vormen, materialen, objecten en details te benoemen. Het dier/kind leert door te observeren. Een merel is niet zo maar een vogel, maar een mannetje met een oranje snavel enz. enz. Het is een kwestie van tegen jezelf praten en vertellen over objecten, materialen in de omgeving zonder tegen het dier/kind te praten.

We belonen de intelligentie van het dier/kind door te vertellen dat hij een rechter handje/pootje/vleugel heeft. Laat het dier/kind daarbij ervaren/observeren dat wij het pennetje heel mooi vinden en we tonen daarbij het dier/kind tegelijkertijd dat wij niet bang zijn voor de handdoek enz.

Stap 4

Het is de kunst om het dier/kind zodanig te manipuleren dat het dier/kind iets wil en doet zonder dat het dier/kind ervaart dat wij het willen of dat het moet. Het betekent dat het dier/kind het speeltje, de pen of de handdoek even mag voelen of even in het touwtje mag bijten. Het dier/kind gaat lekker mee naar de badkamer of naar bed omdat het dier/kind niet heeft ervaren dat het moet maar heeft ervaren dat het mag. Het mogen wordt ervaren als een beloning voor gewenst gedrag en voor de intelligentie.

Bij stap 1 - 4 creëren we wederzijds respect en wederzijds vertrouwen en stap 5 is dan het logisch vervolg.

Stap 5

Bij het omgaan met en het opvoeden gaat het er ook om dat het dier/kind minder leuke dingen leert te accepteren. Zoals een politiepaard of een blindengeleidehond geen problemen heeft met vuurwerk, onweer, sirenes, schieten enz. Voor het dier/kind betekent het ook dat gemanipuleerd worden bij stap 5 niet door het dier/kind wordt ervaren als een probleem. ■

Voor beschikbare informatie over dit artikel: www.dier-en-arts.nl > DIERENARTS online of scan de onderstaande QR-code

